

Voorwoord

Bij de tweede druk

Het boek dat hier in tweede druk voor u ligt, heeft gevoelige snaren geraakt. In de reacties is veel beweerd, lang niet altijd door mensen die het boek gelezen hadden. De twee pijnpunten waren deze:

- 1 Vaessens probeert schrijvers de wet voor te schrijven en ze te verbieden romans te schrijven die niet 'geëngageerd' zijn (reacties van het type 'ik bepaal verdorie zelf wel waarover ik schrijf');
- 2 Vaessens is een populist die wil afrekenen met alles wat literatuur moeilijk, elitair, ambigu, enfin, *littéraire* maakt (type 'hij houdt niet van literatuur', 'hij is niet geïnteresseerd in kwaliteit').

Dit boek gaat over schrijvers van literaire romans die reageren of anticiperen op ingrijpende veranderingen in de cultuur. Ik laat zien hoe die veranderingen hen tot een nieuwe houding verleiden. Zij gaan op zoek naar het publiek en hun romans verhouden zich intensief tot de buitenwereld.

Geen voorschriften dus. Maar ik kan en wil niet ontkennen dat ik de tendens die ik probeer te verklaren interessant en belangrijk vind. Ik ben dus niet onpartijdig. Wie dat toch van mij verwacht, stuurt mij terug naar de tijd waarin letterkundigen dachten dat 'kwaliteit' zich objectief liet vaststellen door middel van grondige analyse. In werkelijkheid onderschreven zij met hun universeel veronderstelde kwaliteitsnormen stilzwijgend een 'tijdloze' canon. Een canon waarvan we eind vorige eeuw tot vervelens toe gehoord hebben dat ze eurocentrisch, wit en mannelijk is.

Ah jasses, denkt u nu, het cultuurrelativisme! Ik geef toe: die riedel

die kennen we nu wel. Dat is een volstrekt onmodieus discours geworden, dat als postmodern en cynisch geldt. Volgens de cultuurrelativisten was kwaliteit geen eigenschap, maar een predicaat dat werd toegekend door mensen met belangen. Die overtuiging maakte wantrouwig, bijvoorbeeld jegens de canonieke traditie. In de literatuurwetenschap hielden we de canon gedurig onder vuur, veelal op politieke gronden. Wie het nog over 'kwaliteit' had, die was verdacht.

Nu wij het relativisme ten aanzien van de canon zo ostentatief van ons afgeworpen hebben, is de tijd rijp om weer over kwaliteit te praten. Maar laten we de klok niet terugzetten. Die postmoderne jongens waren niet gek. Zij rekenden af met een onzelfbewuste maar arrogante houding die in een open en multiculturele samenleving een pijnlijk anachronisme was geworden. Natuurlijk bestaat kwaliteit, alleen moet er onderhandeld worden over wat dat precies is. En wie zich in die onderhandelingen beroept op de tijd- en contextloze schoonheid van weleer, die saboteert elke vorm van gesprek.

De revanche van de roman werpt de vraag op wat literatuur en (academische) kritiek aanmoeten met een nieuwe constellatie in de cultuur. In de reacties erop blijkt dat het verzet tegen die constellatie nog lang niet is weggeëbd. Het zij zo. Dit boek is niet geschreven om dat verzet te breken. Ik vind dat verzet namelijk niet interessant en ik ben er ook niet bang voor dat het ergens toe zal leiden. In elk geval zal het niet terugleiden naar een wereld waarin een kleine homogene elite mocht zeggen wat mooi en goed was voor iedereen. We leven in een wereld waarin zulke kwalificaties keer op keer zullen moeten worden bevochten in een geëngageerd debat tussen mensen die bereid zijn hun vooronderstellingen open en bloot op tafel te leggen.

Ik schrijf niemand de wet voor en ik verbied niets. Ik heb geen enkel bezwaar tegen moeilijke, elitaire, ambigue of literaire romans. Wel geloof ik dat het de moeite waard is die romans te verbinden met de levende wereld van vandaag. De literatuur mag niet in een reservaat veranderen.

Thomas Vaessens, Amsterdam, 12 mei 2009